

ARXIU

El discret encant de Luis Buñuel

El franquisme va obligar Buñuel a refugiar-se a Amèrica. Decepcionat de Hollywood, va establir a Mèxic la seva producció cinematogràfica, en un dels períodes més prolífics de la carrera del cineasta.

Després d'un periple pels Estats Units, on va treballar al Museu d'Art Modern de Nova York (feina que, per cert, va perdre quan Dalí féu públic, en la seva autobiografia, l'ateisme de Bunuel), i del seu exili a Mèxic fugint de la guerra civil espanyola i del règim franquista, Luis Buñuel va tornar a Espanya l'any 1960. A l'Amèrica Llatina, després d'aconseguir la nacionalitat mexicana, va dirigir-hi vint films, molts mogut per la més pura necessitat econòmica. La seva producció es va centrar, en aquest llarg i prolífic període, en el melodrama, sempre

sota el seu prisma personal i evidenciant la devoció pel grotesc de la seva etapa surrealista. Són d'aquesta època *Los olvidados* (1950), amb què obté el premi a la millor direcció i el guardó de la crítica internacional en el festival de Canes de l'any següent, *Él* (1952) i *Nazarín* (1958), que va rebre la Palma d'Or també a Canes.

A Madrid va conèixer, per via de Francisco Rabal que havia col·laborat amb ell a *Nazarín*, un personatge que es va convertir en gran amic i productor de Buñuel. Era Gustavo Alatrisme, un home de negocis empenedor i poli-

facètic que, sense saber-ne res de res, volia provar sort en el món del cinema.

Alatrisme va oferir a Bunuel unes condicions ideals de treball, llibertat absoluta, i a partir d'una idea original va prendre forma la memorable i polèmica *Viridiana* (1961), produïda per Pere Portabella, que va ser censurada per Franco i titllada de blasfema pel Vaticà. Alatrisme també va ser el motor de dues pel·lícules posteriors, *El ángel exterminador* (1962) i *Simón del Desierto* (1965), totes dues rodades a Mèxic.

El ángel exterminador parteix d'una situació genuïnament *bunueliana*. Un grup d'actors, després d'una representació, es reuneixen per sopar en una habitació de la qual no podran sortir. La pel·lícula, segons el mateix Buñuel una de les més rares que va rodar, reprenia el tema de la frustració d'un desig. Bunuel sempre va lamentar haver-la fet amb un escàs pressupost que va minvar la versemblança i la coherència del film.

Simón del Desierto presentava la vida d'un personatge sorprenent del segle IV que es va passar més de quaranta anys dalt d'una columna en un desert de Síria. Bunuel va escriure un guió complet per a un llarg-metratge que va haver de ser escurçat per nous problemes econòmics. La pel·lícula, que va aconseguir cinc premis al Festival de Venècia, mostrava un tipus de personatge que es repetiria més endavant. Aquest va ser l'últim film mexicà del cineasta.

Entremig d'aquests dos últims títols, el 1963, Bunuel va conèixer un altre productor que s'havia de convertir en un gran aliat futur, Serge Silberman, amb qui va adaptar la novel·la *Memorias de una doncella*, d'Octave Mirabeau, i també *Belle de Jour*, de Joseph Kessel. Durant el rodatge de la primera de les adaptacions, Bunuel va treballar per primera vegada amb uns col·laboradors francesos que mai més l'abandonarien: el primer ajudant Pierre Lary, l'script girl Suzanne Dur-

remberger i el guionista Jean-Claude Carrière.

Belle de Jour, del 1967, era considerada per Bunuel el seu millor èxit comercial, i li va permetre d'explorar un dels temes recurrents de la seva producció, la perversió sexual fetixista i masoquista. La censura implacable es va encarregar que el film no arribés íntegrament a les pantalles franceses: *Belle de jour*, interpretada admirablement per Catherine Deneuve, era, en la pel·lícula, el pseudònim que adopta una burgesa que, avorrida del marit, per més que l'estimi amb bogeria, decideix d'exercir la prostitució.

La vía láctea (1969) insinua l'inici d'una trilogia que, juntament amb *El discreto encanto de la burguesía* (1972) i *El fantasma de la libertad* (1974), aborda una mateixa temàtica (fins i tot s'hi comparteixen unes línies de diàleg). Bunuel hi parla de la recerca de la veritat, de la moral personal, un misteri que, una vegada resolt, provoca aversió. *La vía láctea* és un viatge iniciàtic de dos pelegrins a Sant Jaume de Galícia, durant el qual ensopenegen amb personatges que il·lustren les principals heretgies de l'home. La pel·lícula va tenir una gran acollida del públic, encara que va suscitar reaccions molt contradictòries.

La conquesta de Hollywood.

El discreto encanto de la burguesía, adaptació de l'obra de Benito Pérez Galdós i filmada després de *Tristana* (1970), és la pel·lícula de Bunuel que ha obtingut més reconeixement internacional. Va guanyar un Oscar de l'Acadèmia de cinema de Hollywood. Aquí, una altra vegada, el cineasta aprofita un terreny conegut: imatges oníriques, anècdotes personals i el tema habitual de la frustració, que en aquesta ocasió ve de la preparació d'un sopar que mai no s'arriba a fer.

Després va realitzar *El fantasma de la libertad*, un discret homenatge a Karl Marx i a la seva doctrina del comunisme assumit com l'únic moviment polític fac-

ARXIU

**Somnis,
anècdotes
personals i el
tema de la
frustració
marquen la
filmografia de
Buñuel**

tible en el context del grup surrealista en què militava Bunuel. Era una de les preferides del cineasta per la dificultat de traslladar-la del paper al cel·luloide i per la seva arriscada escenificació.

Luis Buñuel va tancar la seva obra el 1977 amb *Ese oscuro objeto del deseo*, que devem a la insistència del productor Silberman, perquè Bunuel ja s'havia decidit a abandonar definitivament el cinema. Per fer-la va recuperar un projecte que havia passat per les seves mans, l'adaptació de *La mujer y el pelele* de Pierre Louys, i va reclutar l'actor espanyol Fernando Rey, amb qui ja havia treballat abans, i Angela Molina i Carole Bouquet, que es repartien un mateix

personatge. Una de les conseqüències imprevisibles del film, en la línia provocadora de Bunuel, va ser el disgust de grups homosexuals dels Estats Units que van boicotar-ne la projecció.

Si les forces de Bunuel no haguessin minvat els darrers anys de la seva vida (els últims rodatges els va seguir a través d'un circuit de vídeo assegut en un sofà), hauria completat un guió que tenia a mig escriure, en què juxtaposava ciència, terrorisme i informació. Però les trenta-quatre pel·lícules signades per ell donen bona prova de la seva genialitat, la d'un cineasta preocupat per la dignitat de l'home i pel seu conflicte moral perpetu, que s'esforçava a tractar amb perfecta naturalitat a la pantalla. **M. T.**

A dalt 'Belle de Jour' (1967), pel·lícula protagonitzada per Catherine Deneuve.

A sota, *Ese oscuro objeto del deseo* (1977), el darrer film de Luis Bunuel.